

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Boeken

Globalization and importation

De psychoanalytische diaspora

Bespreking van

Peter Loewenberg & Nellie L. Thompson (red.) (2011). *100 Years of the IPA — The centenary history of the International Psychoanalytical Association 1910-2010: evolution and change*. Londen: The International Psychoanalytic Association. ISBN 978 1 905888 16 0, 560 pp., £ 45,-

LEONTINE BRAMEIJER

100 Years of the IPA, een bundel die verscheen ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van de IPA, bevat om te beginnen een veertigtal hoofdstukken van de hand van leden, die de geschiedenis van de psychoanalyse in het eigen land beschrijven. Zoals te verwachten bij een dergelijke aanpak verschillen de bijdragen onderling nogal. Sommige zijn kort en zodanig gecondenseerd dat ze vooral vragen oproepen, wat soms wordt gecompenseerd door een uitgebreide literatuurlijst voor de echt geïnteresseerden. Daartegenover staan bijdragen als die van Ken Robinson van de Britse vereniging: gedegen en goed leesbare geschiedschrijving, waarbij markante uitspraken niet worden geschuwd. Zo gaat het over het 'sectarianism' van de zogenaamde 'controversiële discussies' (het conflict tussen de volgelingen van Anna Freud en Melanie Klein tijdens de oorlogsjaren), en noemt hij de belangstelling voor de relatie tussen moeders en baby's 'a distinctly British phenomenon'. Tendentieus wordt hij echter nooit. Het is boeiend om de ontwikkelingen in de verschillende landen naast elkaar te leggen.

Zo valt in het hoofdstuk van Alain Gibeault en Nicolas Gougoulis te lezen hoe na de Tweede Wereldoorlog de psychoanalyse in Frankrijk het toneel werd van een (ideologische) machtsstrijd, waarbij Sacha Nacht een medisch georiënteerd trainingsmodel voorstond en academische erkenning nastreefde, terwijl Daniel Lagache pleitte voor toelating van niet-medici tot een meer psychologisch georiënteerde opleiding. In de beschrijving van de conflicten, bijvoorbeeld over frequentie en duur van de sessies, maar ook gekenmerkt door vetes en persoonlijke beschuldigingen, is wel iets te herkennen van de in diezelfde periode in ons eigen land spelende onmin, die zou leiden tot de oprichting van het Nederlands Psychoanalytisch Genootschap. It is very usual to find authoritarian personalities at the leader level who try to impose their training or scientific views being unable to find other solutions than splitting, schrijven Gibeault en Gougoulis. En interessant is natuurlijk dat het in de Britse vereniging wel lukte om tot een *gentleman's agreement* te komen.

Zijn voor de Europese lezer de hoofdstukken over de ons omringende landen en over Noord-Amerika lezenswaardig, de bijdragen uit Latijns-Amerika en die uit Azië en Oceanië verrassen en fascineren. Hier wordt pas goed duidelijk hoezeer geografische, historische, politieke en culturele omstandigheden van invloed zijn op de organisaties van de verenigingen en opleidingen, en op de 'keuze' voor een bepaalde theoretische stroming. Zo telt Brazilië — 'a country over 8,000,000 km² in size' — twaalf verenigingen, drie 'Study Groups' en tien 'Nuclei', en dankt de Uruguayaanse psychoanalyse haar kleiniaanse oriëntatie aan het feit dat in 1956 Willy en Madeleine Baranger vanuit Argentinië naar Montevideo kwamen om

daar seminaria te verzorgen. Het is trouwens boeiend om de lotgevallen van individuele psychoanalytici te volgen. Angel Garma (1904-1993) vluchtte in 1938, tijdens de Spaanse burgeroorlog, vanuit Spanje naar Argentinië. Eerder ontving hij zijn opleiding aan het Instituut in Berlijn, waar Theodor Reik zijn analyticus was. Garma, zeer invloedrijk in de Argentijnse (en Latijns-Amerikaanse) psychoanalyse, bezocht in 1952 Herbert Rosenfeld, Donald Winnicott en ook Melanie Klein, met wie hij een maand lang dagelijks discussies voerde, en wier ideeën hij vervolgens in Argentinië introduceerde. Maria Langer (1910-1987), een andere invloedrijke Argentijnse analytica, was in Wenen in analyse bij Sterba, en in supervisie bij Jeanne Lampl-de Groot. Ook liefhebbers van anekdotiek komen aan hun trekken, bijvoorbeeld in het hoofdstuk *Globalization and the importation of psychoanalysis into Japan*, waar we lezen dat de introductie van de psychoanalyse, als onderdeel van de ‘westerse’ geneeskunde, schade opliep door een (mislukt) wetenschappelijk experiment in 1910, waarbij het bestaan van het onbewuste zou worden aangetoond met hulp van twee helderziende dames, die beiden kort na het experiment overleden (één door suicide). Dit mozaïek van uit alle windstreken aangeleverde teksten wordt gevolgd door twee internationale overzichten, één gewijd aan het proces van het standaardiseren van de opleiding tussen 1925 en 1938, en een tweede aan de formatie van nieuwe groepen. Het laatste deel van het boek bestaat uit zes bijdragen van in 2010 nog levende IPA-voorzitters, die ieder hun herinneringen aan hun bestuursperiode aan het papier hebben toevertrouwd. Ook deze hoofdstukken leveren weer een schat aan interessante informatie op voor de historisch geïnteresseerde. Bijzonder is bijvoorbeeld het prachtige en zeer persoonlijke verslag van Leo Rangell (voorzitter van 1969 tot 1973) van het historische congres in Wenen in 1971, de eerste keer dat Anna Freud terug was in de stad die zij in 1938 had moeten ontvluchten.

Tijdens een van de bijeenkomsten schonk Rangell haar een medaillon van een oude Romeinse munt met Pallas Athene erop, met de inscriptie: ‘Auf meine treue Anna-Antigone gestützt. Sigmund Freud.’ Achter de schermen was de Hampstead Group echter zeer gekwetst en teleurgesteld over de toekenning van ‘Study Group’-status, als reactie op Anna’s aanvraag van verenigingsstatus voor de Hampstead Child Therapy Clinic. Het is pijnlijk om te lezen hoe Rangell, die zich van geen kwaad bewust was, deze heftige onderstroom gewaarwerd, waarbij hij ook de — vermoedelijke — emoties, op dat moment, van Anna Freud voelbaar weet te maken. Overigens speelde Van der Leeuw, als voorzitter van de Nederlandse Vereniging, ook nog een rol in deze sage, door tijdens de *business meeting* van het congres in Rome, twee jaar eerder, aan te kondigen dat de ‘Dutch Society’ voornemens was kinderaanlytici toe te laten als gewoon lid van de vereniging. In feite steunde hij hiermee Anna Freud, die haar aanvraag aan het voorbereiden was, en Rangell herinnert zich de actie van Van der Leeuw als een ‘premonition as to the affective weight of the issue’. Rangell zag dit boek helaas niet meer in druk verschijnen, evenmin als Eddy de Klerk, die samen met Harry Stroeken tekende voor het Nederlandse aandeel. Beiden worden vóór in het werk gememoreerd. Dankzij hen en talloze anderen las ik een levendig naslagwerk dat het verdient om in ieder geval één keer te worden doorgebladerd op een regenachtige zondagmiddag.